

УДК 811.111`37:621

ЛИТВИНКО Оксана – кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри іноземних мов, Сумський національний аграрний університет, вул. Герасима Кондратьєва, 160, Суми, 40021, Україна (oxana.litvinko@gmail.com)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2241-3776>

DOI: <https://doi.org/10.24919/2522-4565.2021.47.14>

Бібліографічний опис статті: Литвинко, О. (2021). Проблема скорочення у сучасній англійській субмові насособудування. *Проблеми гуманітарних наук: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія «Філологія», 47, 105–110.* doi: <https://doi.org/10.24919/2522-4565.2021.47.14>

ПРОБЛЕМА АБРЕВІАЦІЇ В СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ СУБМОВІ НАСОСОБУДУВАННЯ

Анотація. Стаття присвячена проблемі скорочення слів у сучасній англійській субмові насособудування, що в терміносистемах різних галузей є очевидною. Вона актуальна й для субмови насособудування. Ця галузь зазнає сьогодні бурхливого розвитку й потребує, відповідно, уніфікації й кодифікації власної термінології. Продуктивним способом творення термінів насособудування є аббревіація. Тож постала необхідність виявити особливості цього явища, прояснити причини з'яви скорочених термінів.

Мета статті – вивчення специфіки процесу скорочення слів у словотвірній системі англійської мови й ідентифікація основних моделей скорочених термінів насособудування.

Застосована в дослідженні методика має комплексний характер. Тут використано описовий метод, який уможливив опис словотвірної структури лексичних одиниць термінологічної підсистеми насособудування; структурний – використаний для ідентифікації словотвірних моделей, за якими утворено терміни насособудування; метод компонентного аналізу – для опису значень терміноодиниць цієї підсистеми; метод кількісного підрахунку – для виявлення тенденцій уживання терміноодиниць.

Наукова новизна роботи визначається тим, що в ній уперше здійснено аналіз сучасної англійської термінологічної лексики насособудування; ідентифіковано способи творення скорочених термінів, виявлено словотвірні моделі.

Висновки. Аналіз способів термінотворення субмови насособудування свідчить про те, що в ній лексичні одиниці, утворені шляхом скорочення, становлять 12%. Цей спосіб посідає четверте місце серед продуктивних способів словотвору розглядуваної субмови (після афіксації, словоскладання й конверсії).

Серед способів аббревіації галузі насособудування виокремлюємо ініціальну аббревіацію, аббревіацію, подану у вигляді комбінації ініціальних літер з повним словом, аббревіацію у вигляді урізання, внутрішньослівну аббревіацію однослівних термінів, аббревіацію на основі елімінування, тобто випадіння певних компонентів, аббревіацію, що реалізується у вигляді акронімів, аббревіацію на основі телескопії.

Ключові слова: субмова, насособудування, термін, аббревіація, акронім.

LYTVYNKO Oksana – PhD in Philology, Associate Professor, Associate Professor at Foreign Languages Department, Sumy National Agrarian University, 160, Herasima Kondratieva str., Sumy, 40021, Ukraine (oxana.litvinko@gmail.com)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2241-3776>

DOI: <https://doi.org/10.24919/2522-4565.2021.47.14>

To cite this article: Lytvynko, O. (2021). Problema skorchennia u suchasni angliiskii submovi nasosobuduvannia [The problem of abbreviation in modern English pump engineering sublanguage]. *Problemy humanitarnykh nauk: zbirnyk naukovykh prats Drohobytskoho derzhavnoho pedahohichnoho*

universytetu imeni Ivana Franka. Serii "Filolohiia" – Problems of Humanities. "Philology" Series: a collection of scientific articles of the Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University, 47, 105–110. doi: <https://doi.org/10.24919/2522-4565.2021.47.14> [in Ukrainian].

THE PROBLEM OF ABBREVIATION IN MODERN ENGLISH PUMP ENGINEERING SUBLANGUAGE

Summary. *This article focuses on the problem of abbreviation in modern English terminology within the special subsystem of terms – pump engineering. The presence of abbreviation in terminology is obvious. This problem is also relevant for the pump engineering sublanguage. This industry has undergone rapid development at the present stage and needs unification and improvement of its terminology. One of the productive ways to create the terms of pump construction is the abbreviation. Today there is a need to identify the features of this phenomenon, to clarify the reasons for the shortening of terms.*

The purpose of work is to study the specifics of the abbreviation process and to identify the main models of shortened terms.

The methodology of the research is complex in accordance with the purpose of work. We used the following methods: the descriptive method – to describe the lexical units of pump engineering terminological subsystem; the structural method – to identify word-formation models; the method of component analysis – to describe the meanings of term units of the subsystem; quantitative analysis – to identify trends in the use of term units.

The scientific novelty of the work is determined by the fact that modern English pump engineering terminology is analyzed for the first time; the methods of creating abbreviated terms are identified, the word-forming models are revealed.

Conclusions. *The analysis of methods of term formation of the pump engineering sublanguage shows that the lexical units formed by abbreviation are 12% in the specified terminological system. This method takes the fourth place among the productive ways of word formation of the specified sublanguage (after affixation, word formation and conversion).*

The methods of abbreviations in the field of pump engineering include initial abbreviation, abbreviation given in the form of combination of initial abbreviation with full word, abbreviation in the form of truncation, intraword abbreviation of one-word terms, abbreviation based on elimination, abbreviation realized in the form of acronyms, abbreviation based on telescoping.

Key words: *sublanguage, pump engineering, term, abbreviation, acronym.*

Постановка проблеми. Сьогодні лінгвісти приділяють особливу увагу функціонуванню термінологічних систем різних галузей і дослідженню специфіки їх утворення. Вивчення процесів становлення й розвитку термінологічних одиниць, їх семантики й деривації важливе для опису мовних систем, для висвітлення закономірностей їх функціонування. Термінологічний словотвір належить до важливих питань термінознавства. Одним зі способів творення термінів є аббревіація. Інтерес лінгвістів до цього феномена корелює безпосередньо з потребою виявити особливості цього явища, прояснити причини з'яви скорочених термінів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасній лінгвістиці вдосконалюються наукові підходи до вивчення проблеми скорочення на матеріалі різних термінологічних підсистем, виявляються специфічні ознаки

скорочених термінів. Учені досліджують проблему ролі й місця аббревіації в системі термінотворення, визначають екстралінгвістичні й інтралінгвістичні причини з'яви та розвитку аббревіатур в терміносистемах, досліджують різні класифікації скорочень у мові науки, виокремлюють основні типи аббревіатур у термінології; вивчають характерні особливості різних типів науково-технічних аббревіатур. Попри значні досягнення в дослідженні проблеми скорочення в лінгвістиці (Карабан, 2018; Кочерган, 2010; Межжеріна, 2019; Шуневич, 2016 та ін.), досі немає єдиного загальноприйнятого визначення й розуміння цього явища.

Актуальність роботи зумовлена відсутністю спеціальних ґрунтовних досліджень термінологічної лексики субмови насособудування, викликаної розвитком цієї технічної галузі на сучасному етапі та необхідністю уні-

фікації й кодифікації її термінології. В аналізованій термінологічній підсистемі скорочені терміноодиниці представлені у великій кількості, а це вимагає вироблення особливого підходу до цього феномена.

Об'єктом дослідження є сучасна англійська термінологія субмови насособудування.

Предмет – проблема скорочення в ній термінів.

Мета статті – виявлення особливостей процесу скорочення й ідентифікація основних моделей скорочених терміноодиниць.

Матеріалом дослідження послуговував корпус термінологічної лексики обсягом 5000 лексичних одиниць, відібраних методом суцільної вибірки з лексикографічних джерел (тлумачних словників термінів насособудування; перекладних словників термінів насособудування), з рекламних проспектів фірм-виробників продукції насособудування та з періодичних видань у галузі насособудування. Загальний обсяг опрацьованого матеріалу – близько 9500 сторінок тексту.

Виклад матеріалу. Явище скорочення слів властиве багатьом індоєвропейським мовам. У сучасній лінгвістиці серед скорочених термінів виокремлюють переважно аббревіатури, акроніми й телескопічні лексичні одиниці.

Термін «аббревіатура» походить від латинського слова «*brevis*» – короткий. Майже за дві тисячі років, від початку нашої ери до XIX століття, з'явилося всього кілька аббревіатур, у XIX столітті їх було вже кілька десятків. На початок XX століття аббревіатури перетворилися на стійкий і продуктивний словотвірний тип (Шестакова, 2014, с. 57).

Спочатку аббревіатури з'явилися в писемній мові у зв'язку з потребою зменшити затрати фізичних зусиль. Згодом їх стали щораз частіше використовувати в усному мовленні. Вони, окрім того, стали невід'ємною частиною сучасних терміносистем і фактом мови, який наочно ілюструє тенденцію до економії виражальних засобів (Павлова, 2012, с. 71).

Варто зауважити, що в лінгвістиці не існує чітких фонологічних та орфографічних правил, виходячи з яких можна було б передбачити, як саме буде скорочено лексичну одиницю і яким чином будуть вимовляти ініціальні аббревіатури.

Джерелом аббревіатур є словосполучення, що позначають предмети та явища довкілля. Щоб словосполучення могло трансформуватися в аббревіатуру, воно має відповідати таким вимогам:

1. Мати єдине значення.

2. Бути частотним.

3. Мати соціальну значущість і комунікативну спрямованість.

Головною умовою дослідники вважають зрозумілість аббревіатури для спеціалістів певної галузі (Книшенко, 2010, с. 19). Це забезпечує вмотивованість її елементів. Кожен елемент аббревіатури повинен бути мотивованим відповідним словом вихідного словосполучення.

На початку 40-х років в американській науково-технічній літературі з'явився термін «акронім». Акроніми – одиниці, утворені з початкових літер або звуків слів твірного словосполучення (Шуневич, 2016, с. 290). Очевидно, що з кожним роком потреба в акронімах зростає. Однією з найбільш обґрунтованих сьогодні теорій з'яви таких скорочень є концепція економії мовних засобів, що полягає в забезпеченні передачі максимальної кількості інформації за певну одиницю часу, тобто в підвищенні комунікативної ефективності мови. Однак необхідно відзначити, що створення акроніма не завжди однозначно трактується як явище позитивне. У нього є й недоліки. Часто значення акроніма не може бути виведене з його повної форми, а має бути завчене. Ба більше, акроніми часто є омофонами, значення яких можна зрозуміти тільки в контексті. Такі лексичні одиниці можна легко переплутати.

Одним із продуктивних способів творення термінів насособудування є аббревіація. Інтенсивне входження в ужиток аббревіатур зумовлене передусім позамовними чинниками, зокрема активізацією міжнародних зв'язків України в галузі насособудування.

Аналіз способів термінотворення в субмові насособудування свідчить про те, що в ній лексичні одиниці, утворені шляхом скорочення, становлять 12%. Цей спосіб займає четверте місце серед продуктивних способів словотворення термінологічної підсистеми насособудування (після афіксації, словоскладання й конверсії).

Способи абрєвіації субмови насособудування можна класифікувати в такий спосіб.

1. Ініціальна абрєвіація. Вона полягає у фіксованому позначенні окремих слів термінологічних словосполучень першими літерами цих слів, що є типовою рисою англійської науково-технічної мови.

Пор.

- *AP* – *axial pitch* ‘осьовий крок’;
- *AC* – *alternating current* ‘змінний струм’;
- *FPD* – *factual pitch diameter* ‘фактичний діаметр різьби’;
- *OD* – *outside diameter* ‘зовнішній діаметр’;
- *M/T* – *machine tool* ‘металорізальний верстат’;
- *RW* – *resistance welding* ‘контактне зварювання’;
- *TRP* – *tool recovery procedure* ‘процедура відновлення інструментів’;
- *VBT* – *vertical boring mill* ‘вертикальний токарний верстат’.

2. Абрєвіація, подана у вигляді комбінації ініціальної абрєвіатури з повним словом. Цей спосіб скорочення сформувався на початку двадцятого століття й дотепер не втратив своєї значущості.

Пор.

- *ED-grinding* – *electrical discharge grinding* ‘електроерозійне шліфування’;
- *OD-gage* – *outside diameter gage* ‘пристрій для вимірювання зовнішнього діаметра’;
- *T-beam* – *tee beam* ‘т-подібний профіль’;
- *V-shaped belt* – *vee-shaped belt* ‘клиноподібний ремінь’;
- *V-weld* – *vee-weld* ‘V-подібний шов’;
- *UHV-chamber* – *ultra-high-vacuum chamber* ‘надвисоковакуумна камера’.

3. Абрєвіація у вигляді усікання – результат відкидання фінальної частини вихідної лексичної одиниці.

Пор.

- *act* – *actual* ‘фактичний’;
- *clar* – *clarification* ‘розпізнання’;
- *deg.* – *degree* ‘градус’;
- *dupl* – *duplicate* ‘запасна деталь’;
- *incr.* – *increase* ‘збільшення’;
- *op* – *operation* ‘технологічна операція’;

– *st* – *station* ‘виробнича установка’, ‘станція’;

– *start* – *starter* ‘стартер’.

4. Внутрішньослівна абрєвіація однослівних термінів полягає в скороченні слова за рахунок зменшення кількості літер, при цьому нова лексична одиниця включає початкову літеру (або літери) і (здебільшого) фінальну, може використовуватися й серединна літера чи літери (зазвичай це приголосні).

Пор.

- *ct* – *circuit* ‘схема’;
- *dbl.* – *double* ‘подвійний’;
- *gt* – *great* ‘великий’;
- *hf.* – *half* ‘половина’;
- *Std* – *steady* ‘сталий стан’;
- *tb* – *table* ‘стіл’.

5. Абрєвіації, відмінною рисою яких є елімінування, тобто випадіння певних компонентів, що не беруть участі в творенні абрєвіатури. У лексикографічних джерелах насособудування такі абрєвіатури семантизують переважно одиниці вимірювання.

Пор.

- *PSI* – *pounds per square inch* ‘фунтів на квадратний дюйм’;
- *DC* – *distance between centers* ‘дистанція між центрами’;
- *CFM* – *cubic feet per minute* ‘кубічних футів за хвилину’.

6. Абрєвіація, реалізована у вигляді акронімів, тобто лексичних одиниць, подібних за звучанням до нетермінологічних слів, що існують у мові. Для них характерна мотивація й вихідним словосполученням, і подібним за звучанням словом, що дає підстави назвати такі одиниці словами з подвійною мотивацією.

Пор.

- *BEST* – *Battery Energy Storage Test* ‘станція для випробування акумуляторних батарей’;
- *DISC* – *digital integrated servo control* ‘вбудований цифровий сервопривод’;
- *HIP* – *hot isostatic pressing* ‘гаряче ізо-статичне пресування’;
- *TEAM* – *technologies enabling agile manufacturing* ‘технології, що сприяють створенню динамічного виробництва’;
- *MAP* – *manufacturing automation protocol* ‘протокол автоматизованого виробництва’.

Цей спосіб творення абревіатур сьогодні застосовують доволі часто. Очевидно, тому, що вимова акронімів легша, ніж в інших абревіатур, і це зумовлює його продуктивне використання в усному мовленні.

Ще одним способом утворення скорочень є телескопія. Телескопічні слова відіграють важливу роль у процесі сучасного словотворення (Галишин, 2011, с. 82). Раціоналізацію мови завдяки використанню телескопічних одиниць розглядають як один зі способів концентрації інформації з метою підвищення ефективності спілкування. Телескопічні одиниці так само, як і складні слова, відображають тенденцію до універсалізації та раціоналізації мови, демонструють різний ступінь членованості й умотивованості її одиниць.

Явище телескопії полягає в інтеграції двох чи більшої кількості скорочених основ або в поєднанні повної основи зі скороченою, наслідком чого є поява нового слова. Нова лексична одиниця інтегрує повністю або частково значення всіх структурних елементів. При цьому беруть початок одного слова й кінець іншого. Другу лексичну одиницю ніби всувають у першу, як це характерне для ручних телескопів. Це й зумовило назву явища – «телескопія», отриманих лексичних одиниць – телескопічні.

На сучасному етапі в субмові насособудування феномен телескопії посідає незначне місце. Цей спосіб переважно використовують для творення терміноодиниць, що семантизують технічні прилади.

Пор.

– *transistor* ‘транзистор’ – *transfer* ‘перенесення’ + *resistor* ‘опір’;

– *transformer* ‘трансформатор’ – *transfer* ‘перенесення’ + *former* ‘формують-рювальний пристрій’;

– *hi-tech* ‘(пристрій) високого технологічного рівня’ – *high* ‘високий’ + *technology* ‘технологія’.

Висновки. Отже, термінологічні абревіатури є невід’ємним компонентом сучасної англійської субмови насособудування й мовним явищем, яке яскраво ілюструє прагнення

термінології до стислості назв, до економії термінологічних засобів, до семантичної конденсації позначення. Абревіатури становлять 12% усього корпусу досліджуваних термінологічних одиниць. На підставі аналізу словникових статей субмови насособудування можна виокремити позитивні й негативні риси скорочень. Усі абревіатури зручні для вживання з огляду на їх форму, але деякі з них мають міжгалузевий характер і є членами омонімних рядів, що ускладнює розуміння.

Пор.

– *AC*:

1. *alternating current* ‘змінний струм’;

2. *above center* ‘вище центра’;

3. *adaptive control* ‘адаптивне керування’, ‘пристрій адаптивного керування’;

4. *application control* ‘керування прикладними процесами’.

– *DC*:

1. *direct current* ‘змінний струм’;

2. *distance between centers* ‘дистанція між центрами’;

3. *double column* ‘двоколонний, з двома стійками’.

Отже, у розвитку термінологічної підсистеми насособудування простежуються дві протилежні тенденції. Перша полягає в спрямованості до точності й семантичної регулярності, тобто до відображення в структурі терміна багатьох парадигматичних відношень. Друга – до стислості, до економії мовних засобів, до семантичної конденсації позначення, що має наслідком постання термінів-скорочень.

Галузь насособудування продовжує розвиватися, викликаючи постійні зміни термінологічного складу лексики. Кількість скорочених терміноодиниць щороку зростає. У зазначеній галузі скорочення сприяють усуненню розпливчатості, багатозначності, смислової надмірності, а також інших недоліків, притаманних складним термінам.

У перспективі плануємо вивчити явище детермінологізації на матеріалі сучасної англійської термінологічної підсистеми насособудування.

ЛІТЕРАТУРА

- Галишин І. Телескопія як один із новітніх способів словотвору в англійській мові. *Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. Розділ II. Лексична семантика.* 2011. Вип. 3 (2). С. 82–86.

- Карабан В.** Переклад англійської наукової і технічної літератури. Вінниця : Нова Книга, 2018. 649 с.
- Книщенко Н.** Аббревіація в системі сучасної дорожньо-будівельної термінологічної номінації. *Термінологія*. 2010. Вип. 675. С. 19–22.
- Кочерган М.** Вступ до мовознавства. Київ : Академія, 2010. 367 с.
- Межжеріна Г.** Структурні типи англійських авіаційних термінів-аббревіатур в аспекті перекладу. *Термінологічний вісник*. 2019. Вип. 5. С. 374–379.
- Павлова О.** Роль і місце аббревіації в системі термінотворення. *Наукові записки. Серія «Філологія»*. 2012. Вип. 27. С. 71–73.
- Шестакова С.** Види термінів-аббревіатур у підмові будівельної галузі. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Філологія»*. 2014. Вип. 12. С. 57–59.
- Шуневич Б.** Особливості побудови аббревіатур і скорочень англійських термінів автомобільного транспорту. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Серія «Термінознавство»*. 2016. Вип. 6. С. 289–293.

REFERENCES

- Halyshyn, I.** (2011). Teleskopiia yak odyin iz novitnikh sposobiv slovotvoru v anhliiskii movi [Telescopy as one of the newest ways of word formation in English]. *Naukovyi visnyk Volynskoho natsionalnoho universytetu imeni Lesi Ukrainky – Scientific Bulletin of Lesya Ukrainka Volyn State University* (Issue 3(2)), (pp. 82–86) [in Ukrainian].
- Karaban, V.** (2018). Pereklad anhliiskoi naukovoï i tekhnichnoi literatury [Translation of English scientific and technical literature]. Vinnytsia : Nova Knyha – New Book [in Ukrainian].
- Knyschenko, N.** (2010). Abreviatsiia v systemi suchasnoi dorozhno-budivelnoi terminolohichnoi nominatsii [Abbreviation in the system of modern road-building terminological nomination]. *Terminolohiia – Terminology* (Issue 675), (pp. 19–22) [in Ukrainian].
- Kochergan, M.** (2010). Vstup do movoznavstva [Introduction into Linguistics] – Kyiv : Akademiya – Academy [in Ukrainian].
- Mezhzherina, H.** (2019). Strukturni typy anhliiskykh aviatsiinykh terminiv-abreviatur v aspekti perekladu [Structural types of English aviation terms-abbreviations in the aspect of translation]. *Terminolohichniy visnyk – Terminological bulletin* (Issue 5), (pp. 374–379) [in Ukrainian].
- Pavlova, O.** (2012). Rol i mistse abreviatsii v systemi terminotvorennia [The role and place of abbreviations in the system of term formation]. *Naukovi zapysky. Serii Filolohiia – Scientific notes. Philology series* (Issue 27), (pp. 71–73) [in Ukrainian].
- Shestakova, S.** (2014). Vydy terminiv-abreviatur u pidmovi budivelnoi haluzi [Types of terms-abbreviations in the construction industry subtext]. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Serii Filolohiia – Scientific Bulletin of the International Humanities University. Series Philology* (Issue 12), (pp. 57–59) [in Ukrainian].
- Shunevych, B.** (2016). Osoblyvosti pobudovy abreviatur i skorochen anhliiskykh terminiv avtomobilnoho transportu [Features of construction of abbreviations and abbreviations of English terms of motor transport]. *Naukovyi visnyk Skhidnoievropeiskoho natsionalnoho universytetu imeni Lesi Ukrainky. Terminoznavstvo – Scientific Bulletin of the Lesia Ukrainka East European National University. Terminology* (Issue 6), (pp. 289–293) [in Ukrainian].